

In: W. Smeets & P.C. Paardekooper (red.),
De Nederlandse taalkunde in kaart,
Acco Leuven, 1999, 221-235.

24. Naamkunde

A. Marynissen

1. Standaardwerken

Een standaardwerk waarin de diverse aspecten van de Nederlandse naamkunde behandeld worden, is niet voorhanden. Wel is er recent een uitvoerig internationaal onomastisch handboek totstandgekomen (Eichler 1995-1996), waarvan verschillende bijdragen geheel of gedeeltelijk over het Nederlands handelen of op Nederlandstalig materiaal gebaseerd zijn: Rentenaar (1995a) (historisch overzicht van het onomastisch onderzoek in Nederland en Vlaanderen), Rentenaar (1995b) (beknopte diachrone evolutie van de Nederlandse plaatsnamen), Goossens (1996) (familienamengeografie: materiaal, karteringsmethode, interpretatie van variabelenkaarten), Van Loon (1996) ((historische) morfologie en geografie van patronymische en niet-patronymische familienamen en herkomstnamen), Beele (1996) (*Van*-namen als graadmeter voor migratie), Van Langendonck (1996) (bijnamen).

Ook in Bachs *Deutsche Namenkunde* (1952-1956) is een keuze uit Nederlands materiaal en onderzoek verwerkt. Dit vijfdelige werk blijft waardevol: het bespreekt de persoons- en plaatsnamen systematisch, uit interdisciplinair oogpunt en voor die tijd exhaustief.

2. Inleidingen

Een inleiding tot de Nederlandse naamkunde, waarin het object, de methodologie, de geschiedenis en de belangrijkste verworvenheden van deze tak van de taalkunde samen worden toegelicht, is nog niet geschreven. Wel bestaan er bijdragen met een inleidend karakter over deelaspecten van de naamkunde.

Een uitgebreide handleiding voor studenten en andere belangstellenden die een historisch-toponymische monografie van een gemeente willen schrijven, is Molemans (1988). Hij geeft richtlijnen inzake de te raadplegen bronnen bij het toponymisch onderzoek, de wijze van excerpieren ervan, het opstellen van het glossarium en de interpretatie van plaatsnamen. Methodologische richtlijnen

voor het historisch antroponymisch onderzoek zijn op illustratieve wijze uitgewerkt door Lindemans (1946). In Roelandts en Meertens (1951) wordt onder meer het methodische belang van oude naamvormen voor de verklaring van de huidige familienamen uiteengezet.

Een beknopte inleiding tot de naamkunde is Molemans (1981): deze bevat een overzicht van toponymische en antroponymische subcategorieën, van de historische en de dialectgeografische naamkunde en van de socio-onomastiek. In punt 4 van deze bijdrage worden de belangrijkste verwezenlijkingen van deze (en andere) naamkundige deeldisciplines voorgesteld.

Hendriks (1991) biedt een diachrone schets van de plaats- en waternamen van de prehistorie tot de late Middeleeuwen, geïllustreerd met vele historische attestaties, in de eerste plaats uit Nederland. De historische toponymie en hydroponymie worden vervolgens in dienst gesteld van de bewonings-, ontginnings- en landschapsgeschiedenis. Dit boekje is voor het grootste deel gebaseerd op een collegedictaat van D.P. Blok.

3. Tijdschriften

Het enige tijdschrift in het Nederlandse taalgebied dat uitsluitend aan de studie van de Nederlandse eigennamen is gewijd, is *Naamkunde (Mededelingen van het Instituut voor Naamkunde en Dialectologie te Leuven en het Meertens Instituut te Amsterdam)*. Het is de voortzetting van de *Mededelingen uitgegeven door de Vlaamse Toponymische Vereeniging te Leuven* (1925-1946), van de *Mededelingen uitgegeven door de Vereniging voor Naamkunde te Leuven* (1947-1949) en van de *Mededelingen van de Vereniging voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor Naamkunde te Amsterdam* (1950-1968). Sinds 1969 heet het *Naamkunde*. Sedert 1993 bestaat de redactie uit drie Nederlandse (R.A. Ebeling, K.F. Gildemacher, R. Rentenaar) en drie Vlaamse naamkundigen (M. Devos, A. Marynissen, J. Van Loon). Dit gezamenlijke tijdschrift voor Noord en Zuid verschijnt tweemaal per jaar (vier afleveringen). H. Buitenhuis (1979) stelde een register op de jaargangen 1925-1968 samen; P. Kempeneers (1993) (met medewerking van E. Ceustermans, M.-C. Coenegrachts en K. Heylen) deed hetzelfde voor de jaargangen 1969-1993.

Naast het tijdschrift publiceert het Leuvense *Instituut voor Naamkunde* diverse reeksen *Onomastica Neerlandica*, ingedeeld in *Nomina geographica flandrica (Studiën en Monografieën)*, *Toponymica*, *Anthroponymica*, *Bijlagen* en *Taalgrens en kolonisatie*. Tot nu toe zijn er in deze reeksen ruim 160 titels totstandgekomen. Ze hebben merendeels de Vlaamse plaats- en persoonsnamen als onderwerp.

Naamkundige studies over Nederland verschenen in Amsterdam in de reeks *Bijdragen en mededelingen der naamkunde-commissie van de koninklijke Nederlandse akademie van wetenschappen te Amsterdam*, later *Bijdragen en mededelingen van de Commissie voor Naamkunde en Nederzettingsgeschiedenis* genoemd. In deze reeks verschenen van 1949 tot 1979 dertig delen. De werkzaam-

heden van de afdelingen dialect-, volks- en naamkunde van de *Centrale commissie voor Onderzoek van het Nederlandse Volkseigen*, de voorloper van het *P.J. Meertensinstituut voor Dialectologie, Volkskunde en Naamkunde van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen te Amsterdam*, zijn vanaf 1949 te volgen in een reeks *Mededelingen*, sinds 1990 herdoopt in een jaarlijks *Progress Report*. Zelfstandige publicaties van het Amsterdamse *P.J. Meertensinstituut* verschijnen sinds 1980 in de reeks *Publikaties van het P.J. Meertensinstituut voor Dialectologie, Volkskunde en Naamkunde van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen* (28 delen tot nu toe). Van de reeks *Cahiers van het P.J. Meertensinstituut* (negen delen tot nu) heeft enkel deel 1 een naamkundig onderwerp (Rentenaar en Palmboom 1988).

Naamkunde komt tevens aan bod in het tijdschrift *Driemaandelijks bladen voor taal en volksleven in het oosten van Nederland*, dat sinds 1902 verschijnt. Dit tijdschrift is het orgaan van het *Nedersaksisch Instituut* van de R.U. Groningen; het wordt uitgegeven door de *Stichting Sasland*. De naamkundige artikelen die hierin verschijnen, hebben in de regel betrekking op de Nedersaksische gebieden in Oost-Nederland en het aangrenzende deel van Duitsland, het geografische studieterrain van dit tijdschrift.

Het *Toponymysk wurkferbân fan de Fryske Akademy* gaf van 1949 tot 1972 het tijdschrift *Fryske plaknammen* uit (zestien delen inclusief registers), waarin in het Fries geschreven bijdragen over Friese plaatsnamen verschenen. In 1978 is het tijdschrift door de *Fryske Akademy* omgedoopt in de reeks *Fryske nammen*, waarin tot nu toe tien delen zijn verschenen: vijf monografieën en vijf bundels met artikelen, waarvan sommige ook in andere talen dan het Fries zijn geschreven.

Ook het *Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap* heeft een tijdlang studies over Nederlandse (en Friese) (historische) plaatsnamen gepubliceerd in een eigen periodiek: *Nomina geographica neerlandica. Geschiedkundig onderzoek der Nederlandse aardrijkskundige namen*. Tussen 1884 (tweede, verbeterde en vermeerderde druk 1885) en 1954 zijn veertien delen verschenen.

Naamkunde en dialectologie komen beide aan bod in de tweetalige *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie/Bulletin de la Commission Royale de Toponymie et Dialectologie* (sinds 1927), met aparte reeksen *Werken* (19 nummers) respectievelijk *Mémoires* (18 nummers) en in de reeks *Mededelingen van de Vereniging voor Limburgse Dialect- en Naamkunde* (vanaf 1976, nu 88 nummers). In de *Mededelingen van de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde* (1961-1988) zijn tot 1977 bijdragen over naamkunde te vinden, bijna allemaal van de hand van P. Tummers.

4. Onderzoeksdomeinen

Het naamkundig onderzoek is sterk gedifferentieerd. Het studieobject van de naamkunde is de eigennaam in de brede zin van het woord. De eigennaam kan

vanuit diverse invalshoeken worden bestudeerd. Mettertijd hebben zich dan ook afzonderlijke subdisciplines ontwikkeld, die elk betrekking hebben op een facet van de eigennaam.

Een voor de hand liggende indeling van de eigennaam is die in plaatsnamen (micro- en macrotoponiemen, hydroniemen) en persoonsnamen (voornamen, familienamen, bijnamen). De studie van de plaats- en persoonsnamen heeft lange tijd in het teken gestaan van de etymologische naamverklaring. Daarnaast werd en wordt de naamkunde als interdisciplinaire wetenschap (bijvoorbeeld Rente-naar en Palmboom 1988) in dienst gesteld van de historische en vergelijkende grammatica, de dialectgeografie, de lexicologie van het oudere Nederlands, de landschaps- en bewoningsgeschiedenis, de studie van taalontwikkeling door lexemisering en grammaticalisatie van expressieve varianten enzovoort. Parallel met de ontwikkeling in de taalkunde heeft de naamkunde de laatste decennia deelgehad aan moderne stromingen in de linguïstiek. Er zijn bijdragen ontstaan over socio-onomastiek, naamgeografie, pragmatiek... In theoretisch opzicht is er gewerkt aan classificatorische problemen, statuut en plaatsbepaling van de eigennaam, types en systemen van naamgeving en naamvorming, enzovoort.

In het raam van deze bijdrage is het niet mogelijk om exhaustief te zijn over iedere deeldiscipline, maar ik heb bij mijn selectie geprobeerd om de hoofdmomenten van de naamkundige activiteit in de laatste halve eeuw weer te geven.

4.1 Toponymie

4.1.1 *Microtoponymie, toponymische bestanddelen*

Aan de Vlaamse universiteiten is in het begin van de eeuw een traditie ontstaan om als afstudeerwerk een toponymische dorpsmonografie te schrijven. Het merendeel van het op die manier verzamelde, onuitgegeven toponymische materiaal is samengebracht in het zogenaamde Corpus Molemans-Thiry (zie ook punt 6). Een eenmansonderneming is het bijzonder lijvige achttiendelige woordenboek van K. De Flou (1914-1938) over de West-Vlaamse historische toponymie. De Belgische provincie Limburg is voor een groot deel bewerkt door J. Molemans, die een vijftiental toponymische monografieën over Limburgse gemeenten heeft laten verschijnen. Wat de methode betreft, is hij geëvolueerd van een monografie met als hoofdbestanddeel een alfabetisch verklarend glossarium (bijvoorbeeld Molemans 1976) naar een interdisciplinaire toponymie, met geografisch, historisch en genealogisch onderzoek, geschreven in samenwerking met specialisten (bijvoorbeeld Molemans en Mertens 1984). De plaatsnaamstudies van een aantal Oost-Vlaamse gemeenten worden systematisch uitgegeven door de *Stichting Achiël De Vos* in de reeks *Meetjeslandse plaatsnamen* (vier delen tot nu toe).

In Nederland is het verzamelen en verklaren van microtoponiemen vaak het werk geweest van plaatselijke heemkundige verenigingen, in een aantal gevallen ondersteund door een (regionale) wetenschappelijke instelling. De *Commissie voor de Veldnamen van de Culturele Raad Overijssel*, opgericht in 1973, legt

zich toe op de inventarisatie en publicatie van nu nog levende veldnamen (twaalf delen tot nu toe, bijvoorbeeld over de veldnamen in Hellendoorn 1993). De *Stichting Staring Instituut* publiceert een reeks *Boerderij- en veldnamen* van gemeenten uit de Achterhoek (vijf delen tot nu toe, bijvoorbeeld Maas en Schaars 1995). In Noord-Brabant is veel werk gedaan door C. Buiks, die de veldnamen-overzichten die hij de laatste vijftien jaar over een groot aantal West-Brabantse gemeenten gepubliceerd had, nadien gesynthetiseerd heeft in een thematisch boek over de veldnamen van zijn onderzoeksgebied, de Baronie van Breda (Buiks 1992). D. Otten behandelde in een vijftal boeken de plaatsnamen van de Veluwe, vooral dan vanuit landschappelijk perspectief (bijvoorbeeld Otten 1992). In de reeks *Veldnamen van Stellingwerf* verschenen al vier delen (bijvoorbeeld De Vent 1991). R.A. Ebeling en J. Wieringa (*Nedersaksisch Instituut Groningen*) gaven zeven delen uit in de reeks *Drentse veldnamen* (1981-1987).

Als overzichtswerken voor de naamverklaring van toponymische bestanddelen zijn nog bruikbaar: Mansion (1935), Moerman (1956) en vooral Schönfeld (1950). Maar heel wat etymologieën zijn later in artikelen opnicuw bekeken, recent bijvoorbeeld door Van Osta (1989, 1994, 1996, 1997). De Friese toponymie is bewerkt door Sipma (1966).

De geografie van toponymische bestanddelen in Vlaanderen is aangevat door Lindemans (1940-1954), maar is niet voortgezet. Hij liet achtereenvolgens studies verschijnen over de *-heem*-namen, de *-inge*-formaties en de *kouter*-namen (1940), over de namen van het bouwland en het grasland (1946) en over de *-zele*- en *-hove*-namen (1954). In de dissertatie van M. Devos (1991), een diachroon-geografisch woordveldonderzoek van een aantal bouwlandtermen in de Vlaamse dialecten (onder meer *akker*, *kouter*, *veld*, *blok*, *stuk*), wordt vanzelfsprekend gebruikgemaakt van de historisch-toponymische evidentie.

4.1.2 Macrotoponymie

Het tweedelige *Toponymisch Woordenboek* van M. Gysseling (1960) behoort tot de voornaamste bronnen voor de kennis van de oudste nederzettingen. Dit alfabetisch namenlexicon bevat alle toponymische vindplaatsen uit de archieven vóór 1226, meestal met een beknopte etymologie en een oorspronkelijke synthese van diverse naamtypes volgens hun chronologische lagen en geografische verspreiding. Dit monumentale werk is recent op computer overgebracht met het oog op de publicatie van een 'atlas van het Oudnederlands' (project J. Van Loon).

Het *Lexicon van Nederlandse toponiemen tot 1200* (Künzel, Blok en Verhoeff 1988) bevat alle plaatsnamen uit de edities van bronnen die op het Nederlandse grondgebied zijn ontstaan of er betrekking op hebben, met een nauwkeurige lokalisering en etymologie. Dit lexicon beslaat een geografisch beperkter gebied dan Gysselings woordenboek, maar is voor Nederland vollediger dan Gysseling (1960).

Eveneens een etymologisch-verklarend woordenboek van de Nederlandse plaatsnamen, maar dan met ook jonger materiaal, is de pocketuitgave van G. van

Berkel en K. Samplonius (1989, 1995). Aan de hand van oude vormen wordt voor alle circa 5000 plaatsnamen die in de *Grote Topografische Atlas van Nederland* (1987) voorkomen, een etymologie opgesteld. De lokalisering blijft beperkt tot een vermelding van de provincie.

Voor de verklaring van de Belgische gemeentenamen zijn we nog steeds aangewezen op het woordenboek van Carnoy (1948-1949), waarvan de etymologieën evenwel niet altijd betrouwbaar zijn. Dat geldt ook voor De Vries (1962), waarin bovendien niet naar volledigheid is gestreefd.

Een grensoverschrijdende inventaris van nederzettingsnamen (Antwerpse Kempen en Noord-Brabant) is Buiks en Leenders (1993). Leenders (1996) heeft zijn aandeel omgewerkt tot een proefschrift, waarin de naamkunde in dienst staat van de nederzettingsgeschiedenis. De betekenis van de toponymie als bron voor de middeleeuwse geschiedenis wordt gesynthetiseerd door Blok (1988).

Het taalgrensonderzoek is recent grondig vernieuwd door L. Van Durme (1996). Aan de hand van een diepgravend onderzoek van de vormevolutie van onomastische relictten in de buurt van de Germaans/Romaanse taalgrens in België, komt hij tot een nieuwe opvatting over het ontstaan van die taalgrens.

Over Nederlandse vernoemings- of migratienamen handelt het proefschrift van Rentenaar (1984).

4.1.3 Hydronymie

Aan de hydronymie is minder aandacht besteed dan aan de toponymie en de antroponymie. Een pionierswerk op het gebied van de waternamen in Nederland, van de prehistorie tot heden, is Schönfeld (1955), een nog steeds waardevolle, originele studie. De Oudeuropese hydronymie wordt behandeld door Blok (1971).

Twee recente proefschriften over de hydronymie van een welomschreven gebied zijn Kempeneers (1982) over het stroomgebied van de Dijle en de Nete (Vlaanderen) en Gildemacher (1993) over de Friese waternamen.

4.2 Antroponymie

4.2.1 Voornamen

Om de haverklap verschijnen woordenboeken van voornamen, meestal gericht op een publiek van jonge ouders die een voornaam voor hun kind willen kiezen. De kwaliteit van deze boeken en boekjes loopt sterk uiteen.

J. van der Schaar komt de verdienste toe een wetenschappelijk gefundeerde beschrijving van de Nederlandse, Friese en Zuid-Afrikaanse voornamen te hebben bezorgd. Zijn *Woordenboek van voornamen* (1964), dat sindsdien vele malen herdrukt, uitgebreid en verbeterd is, blijft een degelijk en handig naslagwerk. In de twintigste druk, bewerkt door D. Gerritzen en J.B. Berns (1992), is deels voor een andere aanpak geopteerd.

In Ebeling (1993) worden diverse aspecten van de voornaamgeving in Nederland belicht: variatie bij voornamen, meernamigheid, vernoeming, kerkelijke en

wettelijke bemoeienissen, naamgeving en sociale klasse, regionale verschillen en de geschiedenis van de voornaamgeving. In 1998 is D. Gerritzen in Amsterdam gepromoveerd op de twintigste-eeuwse voornaamgeving in Nederland (zie ook: Gerritzen 1994, 1996, 1997).

De Vlaamse voornamen van Germaanse oorsprong en hun vleivormen worden historisch behandeld door Lindemans (1944), met vele verwijzingen naar de familienamen en toponiemen waarin zij (als samenstellend bestanddeel) voorkomen. Over de christelijke voornamen en de ervan afgeleide familienamen handelt Debrabandere (1971).

In tal van artikelen van K. Roelandts, gebundeld in Roelandts (1989), worden expressieve naamvormen ingepast in een genetisch-evolutief systeem ter verklaring van het mechanisme van taalverandering. Ook in het proefschrift van C. Marynissen (1986) over hypocoristische suffixen in Oudnederlandse persoonsnamen staan vleivormen van namen centraal.

4.2.2 *Familienamen*

De vraag naar de diachronische betekenis van familienamen blijft de mensen boeien. Sinds kort beschikken we voor België over twee etymologisch-verklarende woordenboeken van familienamen. Het *Woordenboek van de familienamen in België & Noord-Frankrijk* van F. Debrabandere (1993) is een standaardwerk: het verklaart alle Vlaamse, Frans-Vlaamse, maar ook zeer veel Waalse familienamen op basis van oude vormen, desgewenst met opgave van verschillende mogelijkheden. De Waalse familienamen worden op soortgelijke wijze verklaard in Herbillon en Germain (1996).

Een Nederlandse tegenhanger, een etymologisch-verklarend lexicon van alle Nederlandse familienamen op historische basis, bestaat niet. In Hekket (1975) worden de Oost-Nederlandse familienamen, voor een groot deel erfnamen op *-ink*, *-ing*, historisch verklaard en naar hun herkomst gelokaliseerd. Ruimer opgezet is het boek van Winkler (1885), waarin de Nederlandse familienamen thematisch worden gegroepeerd in betekenis categorieën. Via het uitgebreide register is de betekenis van vele Nederlandse namen erin terug te vinden. Hoewel Winklers werk in een aantal opzichten achterhaald is, bevat het zeer veel informatie en grijpen andere auteurs er vaak naar terug.

De historische ontwikkeling van de Hollandse doops- en familienamen is het centrale thema van het belangrijke boek van Van der Schaar (1953). De Zeeuwse familienamen werden bestudeerd door P.J. Meertens (1947). Een taalkundige behandeling van de Friese persoonsnamen bieden De Vries (1952) en Sipma (1952). Over de naamgeving van vondelingen handelt De Man (1956) en Van Passen (1970).

Ebeling (1993) geeft blijk van een veelzijdige aanpak van de Nederlandse familienamen. Tegelijkertijd is zijn boek, bedoeld als handleiding op het gebied van de voor- en familienamen in Nederland, een synthesesewerk.

Een aparte tak van de antroponymie is de familienamengeografie. In de inleidingen op het veertiendelige *Nederlands repertorium van familienamen* wordt

vooral de problematiek van de kernnamen behandeld. De geografie van de Oost-Nederlandse familienamen is onderzocht door Heeroma (bijvoorbeeld 1968). In Vlaanderen heeft de familienamengeografie onder impuls van J. Goossens van meet af aan een taalkundige inslag gekregen (Goossens 1978, 1995, 1996). De belangrijke dissertatie van J. Van Loon over de morfeemgeschiedenis en -geografie der Nederlandse toenames is diachroon opgezet en gebaseerd op archivalisch materiaal (Van Loon 1981, zie ook Van Loon 1980 en 1996). In de artikelen ter voorbereiding van een atlas van familienamen in het Nederlandse taalgebied van A. Marynissen (1991, 1994, 1995) wordt met hedendaags materiaal gewerkt, dat automatisch wordt gekarteerd (zie ook punt 6).

4.2.3 *Bijnamen*

De bijnaam als linguïstisch fenomeen is het onderwerp van tal van studies van W. Van Langendonck (bijvoorbeeld 1995). Een model van linguïstische beschrijving en classificatie van voor- en roepnamen en van individuele en collectieve bijnamen, gebaseerd op modern Zuid-Nederlands materiaal, is mede uit diachronisch en socio-onomastisch standpunt uitgewerkt door Van Langendonck (1979). In Van Langendonck (1991) wordt de geografie van Zuid-Nederlandse bijnaampatronen beschreven, gebaseerd op materiaal uit Leuvense verhandelingen.

4.3 **Andere namen**

Ons lexicografisch patrimonium is de laatste jaren verrijkt met twee woordenboeken van eponiemen: woorden die teruggaan op historische personen, bijvoorbeeld de aardappelsoort *bintje*. Grauls (1991) heeft een journalistieke inslag, Sanders (1990) is beter doordacht wat de afgrenzing van deze categorie namen betreft. E. Sanders (1995) bezorgde tevens een woordenboek van geoniemen: woorden die zijn afgeleid van plaatsnamen, bijvoorbeeld *champagne*.

Geen woordenboek, maar eveneens een prettig leesbaar boekje, is dat van H. Brok over de herkomst van bloem- en plantnamen in de Nederlandse taal (Brok 1993). Hij heeft daarin gedeeltelijk het materiaal van zijn dissertatie over de nomenclatuur van enkele bloemen in het Nederlandse taalgebied (Brok 1991) verwerkt.

4.4 **Theoretische bijdragen over de eigennaam**

O. Leys' publicatie *De eigennaam als linguïstisch teken* (1965) betekende de start van de theoretische reflectie over de eigennaam in het Nederlandse taalgebied. Over dit thema is nadien gewerkt door Van Langendonck, die vooral betekenisaspecten van de eigennaam heeft bestudeerd (Van Langendonck 1978, 1979b, 1987). De discussie over het statuut van de eigennaam is opnieuw opge-laaid in Van Osta (1993) en Willems (1995). Van Langendonck (1985) levert een bijdrage tot de theorie van de tijdnaam.

In Leys (1976) worden sociolinguïstische criteria toegepast op de persoonsnaamgeving en aldus een aantal premissen van de socio-onomastiek geformuleerd. In een latere bijdrage onderzoekt hij de eigennaam uit pragmatisch standpunt (Leys 1979/1989).

5. Bibliografieën

De meest volledige bibliografie van de Nederlandse naamkunde, grotendeels voorzien van samenvattingen en kritische notities, is te vinden in de *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie* (1927-1995). Deze bibliografie is tegelijk een stukje wetenschapsgeschiedenis: ze weerspiegelt de ontwikkeling van de naamkunde als wetenschappelijke discipline in de twintigste eeuw. De bibliografie werd in 1927 opgezet als een thematisch ingedeeld overzicht van de Vlaamse plaatsnaamkunde. Vanaf 1939 (jaargang 14, 1940) is er systematisch aandacht voor buitenlandse publicaties en luidt de titel algemener *De Plaatsnamenstudie in [jaartal]*. Vanaf 1941 (jaargang 16, 1942) wordt als bijlage een afzonderlijk overzicht van de studie van de Nederlandse persoonsnamen toegevoegd, dat vanaf 1947 (jaargang 22, 1948) verzelfstandigd wordt. Wanneer in de jaren zeventig de personele middelen voor de naamkunde worden ingekrompen, vermeldt de bibliografie enkel nog alfabetisch geordende naamkundige publicaties uit Vlaanderen en Nederland, niet langer uit de omringende landen (jaargang 52, 1978). Het laatste dergelijke overzicht van de Nederlandse naamkunde in de *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie* is verschenen in 1995 (jaargang 67). Nadien is men aangewezen op de rubriek naamkunde in de *BNTL* en de *Bibliographie linguistique*.

In het internationale informatief-bibliografische tijdschrift *Onoma* is van 1950 tot 1991 een onomastische bibliografie van Nederland en Vlaanderen verschenen.

Een uiterst nuttig werkinstrument voor Friesland is de analytische bibliografie van de Friese toponymie circa 1835-1980, opgesteld door Beetstra (1987).

Een recente, omvangrijke bibliografie over een deel van het Nederlandse taalgebied is de *Bibliografie Limburgse naamkunde* van R. Belemans en P. Slechten (1997), die circa 2500 titels van naamkundige publicaties van de laatste 100 jaar over Belgisch Limburg bevat.

6. Instituten en organisaties

Naamkunde wordt op dit ogenblik als een zelfstandig vak onderwezen aan drie Nederlandstalige universiteiten: de K.U. Leuven, de Universiteit van Amsterdam, de Rijksuniversiteit Groningen.

Er zijn in het Nederlandse taalgebied drie instituten waarin de naamkunde een aparte plaats heeft, zij het dat men er slechts over een zeer beperkte staf beschikt: het *Instituut voor Naamkunde en Dialectologie* van de K.U. Leuven, het *Meertens Instituut* te Amsterdam en het *Nedersaksisch Instituut* te Groningen.

Het Leuvense *Instituut voor Naamkunde en Dialectologie* bezit een unieke vakbibliotheek, met boeken, lexica en tijdschriften uit het Nederlandse, Duitse, Engelse en Scandinavische taalgebied en uit verschillende andere taalgebieden. In de loop van zijn bestaan zijn er meer dan 200 toponymische monografieën en ruim 100 antroponymische verhandelingen geschreven. Het onuitgegeven Leuvense materiaal van de historisch-toponymische licentiaatsverhandelingen en dissertaties, dat is verwerkt tot een alfabetisch en retrograad repertorium met concordanties (Molemans en Thiry 1978), berust in het archief, waar ook het zogenaamde Corpus Molemans-Thiry kan worden geraadpleegd. In het archief bevindt zich ook een kopie van de Gentse, Brusselse en Luikse toponymische verhandelingen die in het Corpus Molemans-Thiry opgenomen zijn. Sinds 1990 is er in Leuven een computerbestand en dito programma beschikbaar dat de verspreiding van de Belgische familienamen anno 1987 karteert. De gegevens zijn afkomstig van het *Nationaal Instituut voor de Statistiek* en zijn gebaseerd op het Rijksregister van de inwoners van België. Sinds 1993 kunnen ook de Nederlandse familienamen met het daartoe aangepaste computerprogramma automatisch worden gekarteerd, dankzij een bestand met de Nederlandse telefoonabonnees, afkomstig van de Nederlandse PTT (1992).

Het Leuvense *Instituut voor Naamkunde en Dialectologie* is tevens de zetel van het *International Centre of Onomastics* en herbergt het secretariaat van de internationale naamkundige vereniging *ICOS (International Council of Onomastic Sciences)*. Het is als zodanig uitgever van het tot 1994 als internationaal informatief-bibliografisch opgevatte tijdschrift *Onoma*, dat sinds 1950 verschijnt. Vanaf 1995 bevat *Onoma*, als orgaan van het vernieuwde *ICOS*, berichten over internationale naamkundige onderzoeksprojecten en artikelen. De lopende bibliografie zal voortaan op het Internet worden geplaatst.

Het *Meertens Instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen* te Amsterdam bezit een rijk veldnamenarchief, een kaartenverzameling en een voortdurend bijgehouden bibliografie. Het bewaart tevens de strookjes met de familienamen van de Nederlanders, opgemaakt bij de volkstelling van 1947, die, alfabetisch geordend per provincie of per grootstad, uitgegeven zijn in het veertiendelige *Nederlands repertorium van familienamen* (P.J. Meertens, H. Buitenhuis en E.N. Palmboom (red.) 1963-1988). Dit repertorium is recent overgebracht op computer.

Het *Nedersaksisch Instituut* van de R.U. Groningen beschikt over een goede naamkundige bibliotheek. De verzameling veldnamen die aan de basis ligt van de reeks *Drentse veldnamen*, is overgebracht naar het Rijksarchief Drente.

Ook aan andere instellingen is er naamkundige activiteit: de *Werkgroep Naamkunde* van de UFSIA (Universiteit Antwerpen) organiseert sinds 1983 jaarlijks verschillende lezingen over een naamkundig thema. Het *Nammekundich Wurkferbân* van de *Fryske Akademy* in Leeuwarden stimuleert al een halve

eeuw het naamkundig onderzoek in Friesland, wat resulteerde in de reeks *Fryske Plaknammen* en *Fryske Nammen* (zie ook punt 3). Aan de R.U. Gent zijn de laatste jaren weer naamkundige monografieën geschreven. Tevens wordt de reeks *Meetjeslandse plaatsnamen* er wetenschappelijk begeleid. In Nederland is een aantal regionale commissies volop bezig met de inventarisatie en publicatie van het veldnamenarsenaal (zie ook punt 4.1.1).

De *Werkgroep Buitenlandse Aardrijkskundige Namen*, samengesteld uit Nederlanders en Vlamingen, buigt zich over de standaardisering van buitenlandse aardrijkskundige namen in het Nederlands.

BIBLIOGRAFIE

- ✓ Bach, A. (1952-1956): *Deutsche Namenkunde, I. Die deutschen Personennamen, 1-2*. Heidelberg, 1952-1953 (Berlin, 1943¹. *Grundriss der Germanischen Philologie*, 18); *II. Die deutschen Ortsnamen, 1-2*. Heidelberg, 1953-1954; *III. Registerband* bearbeitet von D. Berger. Heidelberg, 1956.
- ✓ Beele, W. (1996): *Van-namen als Auswanderungsmesser*. In: E. Eichler et al. (red.): *Namenforschung. Ein internationales Handbuch zur Onomastik 2*. Berlin/New York, 1996, blz. 1164-1169.
- ✓ Beetstra, W.T. (1987): *Toponimen en toponimyske eleminten yn Fryslân. In analytyske bibliografie ca. 1835-1980*. Ljouwert, 1987.
- ✓ Belemans, R. en P. Slechten (1997): *Bibliografie Limburgse Naamkunde*. In: *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie* 69 (1997), blz. 371-540.
- ✓ Berkel, G. van en K. Samplonius (1989): *Het plaatsnamenboek. De herkomst en betekenis van Nederlandse plaatsnamen*. Houten, 1989.
- ✓ Berkel, G. van en K. Samplonius (1995): *Prisma Nederlandse plaatsnamen. De herkomst en betekenis van onze plaatsnamen*. Utrecht, 1995.
- ✓ Blok, D.P. (1971): *Chronologisches zum alteuropäischen Flußnamensystem*. In: *Namn och bygd* 59 (1971), blz. 149-161.
- ✓ Blok, D.P. (1988): *Ortsnamen*. (Typologie des sources du moyen âge occidental. A-8, Dir. L. Genicot, Fasc. 54). Turnhout, 1988.
- ✓ Brok, H. (1991): *Enkele bloemnamen in de Nederlandse dialecten. Etnobotanische nomenclatuur in het Nederlandse taalgebied*. (Publicaties van het P.J. Meertensinstituut 18). Amsterdam, 1991.
- ✓ Brok, H. (1993): *Van vergeet-me-nietje tot gebroken hartje. Over de herkomst van bloem- en plantnamen in de Nederlandse taal*. 's-Gravenhage, 1993.
- ✓ Buiks, C. (1992): *Veldnamen in de Baronie van Breda*. (Publicatiereeks Archiefdienst Breda, Studies 3). Breda, 1992.
- ✓ Buiks, C.J.M. en K.A.H.W. Leenders (1993): *Nederzettingsnamen in het gebied tussen Antwerpen, Turnhout, Geertruidenberg en Willemstad*. (6 delen). Noord-Brabant, 1993.
- ✓ Carnoy, A. (1948-1949): *Origines des noms des communes de Belgique (y compris les noms des rivières et principaux hameaux)*. (2 delen). Louvain, 1948-1949.
- Commissie voor de Veldnamen van de Culturele Raad Overijssel (red.) (1993): *Veldnamen in Hellendoorn*. (Veldnamen in Overijssel nr. 12). Ommen, 1993.
- Debrabandere, F. (1971): *Van voornaam tot achternaam. Een bundel radiopraatjes over doopnamen en de familienamen die eruit groeien*. Brugge, 1971.

- ✓ Debrabandere, F. (1993): *Verklarend Woordenboek van de familienamen in België en Noord-Frankrijk*. (2 delen). Brussel, 1993.
- ✓ Devos, M. (1991): *Bouwlandtermen in de Vlaamse dialecten. Spreidings- en betekenisgeschiedenis*. (Werken van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie, Vlaamse afdeling, 16). Tongeren, 1991.
- ✓ Durme, L. Van (1996): *Galloromaniae neerlandicae submersae fragmenta*. (Deel 1: tekst, deel 2: kaarten) (Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, Reeks III, nr. 43). Gent, 1996.
- ✓ Ebeling, R.A. (1993): *Voor- en familienamen in Nederland. Geschiedenis, verspreiding, vorm en gebruik*. (REGIO-Project Groningen, Centraal Bureau voor Genealogie, deel 12). 's-Gravenhage, 1993.
- Ebeling, R.A. en J. Wieringa (1981-1987): *Drentse veldnamen. Kaartbladen: 17 Schattenberg; 18 Schoonlo; 19 Exloo; 20 Valthermond; 24 Westerbork; 25 Schoonoord; 30 Drijber*. Verzameld en uitgegeven in opdracht van het Nedersaksisch Instituut van de R.U. Groningen. Groningen, 1981-1987.
- ✓ Eichler, E. et al. (red.) (1995-1996): *Namenforschung. Name Studies. Les noms propres. Ein internationales Handbuch zur Onomastik. An international handbook of onomastics. Manuel international d'onomastique*. (2 delen + register). Berlin/New York, 1995-1996.
- ✓ Flou, K. de (1914-1938): *Woordenboek der toponymie van westelijk Vlaanderen, Vlaamsch Artesië, het land van den Hoek, de graafschappen Guînes en Boulogne, en een gedeelte van het graafschap Ponthieu*. (18 delen) (Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde). Gent resp. Brugge, 1914-1938; delen 13-18 bezorgd door J. De Smet; met indices door F. Rommel (Steenbrugge, 1953).
- Gerritzen, D. (1994): Twee revoluties in de persoonsnaamgeving. In: *Naamkunde* 26 (1994), blz. 207-242.
- Gerritzen, D. (1996): Seksespecifieke kenmerken van voornaamgeving. In: *Naamkunde* 28 (1996), blz. 107-136.
- Gerritzen, D. (1997): Hedendaagse voornaamgeving in Nederland. In: *Naamkunde* 29 (1997), 1-30.
- ✓ Gerritzen, D. (1998): *Voornamen. Onderzoek naar een aantal aspecten van naamgeving in Nederland*. Proefschrift Universiteit van Amsterdam.
- ✓ Gildemacher, K. (1993): *Watervamen in Friesland*. Ljouwert, 1993.
- ✓ Goossens, J. (1978): Naar een Nederlandse familienaamgeografie. In: *Naamkunde* 10 (1978), blz. 213-233.
- ✓ Goossens, J. (1995): Motiefgeografie van Nederlandse familienamen. In: *Naamkunde* 27 (1995), blz. 1-31.
- ✓ Goossens, J. (1996): Familiennamengeographie. In: E. Eichler et al. (red.): *Namenforschung. Ein internationales Handbuch zur Onomastik* 2. Berlin/New York, 1996, blz. 1141-1153.
- ✓ Grauls, M. (1991). *Bintje & Kalasjnikov: Het Eponiemen Boek*. Zonhoven, 1991.
- ✓ Gysseling, M. (1960): *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (voor 1226)*. (Bouwstoffen en studiën voor de geschiedenis en de lexicografie van het Nederlands VI. 1-2). Brussel/Tongeren, 1960. Met indices van F. Rommel in deel 2.
- ✓ Heeroma, K. (1968): Familiennamengeographie im Osten der Niederlande. In: *Beiträge zur Namenforschung NF* 3 (1968), blz. 1-18.
- ✓ Hekket, B.J. (1975): *Oost Nederlandse Familienamen (hun ontstaan en hun betekenis)*. Enschede, 1975.
- ✓ Hendrikx, J.A. (1991): *Plaats- en watervamen. Hun betekenis voor de bestudering van de geschiedenis van het landschap (met gebruikmaking van het dictaat van D.P. Blok)*. (Studie-

- reeks bouwen aan een levend landschap 22. Directie Bos- en Landschapsbouw). Utrecht, 1991.
- ✓ Herbillon, J. et J. Germain (1996): *Dictionnaire des noms de famille en Belgique romane et dans les régions limitrophes (Flandre, France du Nord, Luxembourg)*. (2 tomes). Bruxelles, 1996. Avec la collaboration de F. Debrabandere et J.-M. Pierret.
 - ✓ Kempeneers, P. (1982): *Hydronymie van het Dijle- en Netebekken*. Proefschrift Katholieke Universiteit Leuven, 4 delen. Synthese met dezelfde titel in: *Naamkunde* 15 (1983), blz. 5-95.
 - ✓ Künzel, R.E., D.P. Blok en J.M. Verhoeff (1988): *Lexicon van Nederlandse toponiemen tot 1200*. (Publikaties van het P.J. Meertensinstituut 8). Amsterdam, 1988. Tweede, gewijzigde druk Amsterdam 1989.
 - ✓ Langendonck, W. Van (1978): On the theory of proper names. In: P.A.M. Seuren (red.): *Symposium on semantic theory held at Nijmegen 1977*. Nijmegen, 1978, blz. 273-307.
 - ✓ Langendonck, W. Van (1979a): *De persoonsnaamgeving in een Zuidbrabants dialect*. (Anthroponymica 21). Leuven, 1979. Ook in: *Naamkunde* 10 (1978), blz. 81-144; blz. 234-267.
 - ✓ Langendonck, W. Van (1979b): Paradoxen van de eigennaam. In: *Naamkunde* 11 (1979), blz. 181-195.
 - ✓ Langendonck, W. Van (1985): Over het eigenaamskarakter van tijdnamen. In: *Naamkunde* 17 (1985), blz. 376-388.
 - ✓ Langendonck, W. Van (1987): Synchronische betekenisaspecten van eigennamen. In: *Naamkunde* 19 (1987), blz. 24-45.
 - ✓ Langendonck, W. Van (1991): Geografie van de voor- en toenaampatronen in de Vlaamse dialekten. In: *Naamkunde* 23 (1991), blz. 9-20.
 - ✓ Langendonck, W. Van (1995): De synchronische status van bijnamen. In: *Taal en tongval* 47 (1995), blz. 159-167.
 - ✓ Langendonck, W. Van (1996): Bynames. In: E. Eichler et al. (red.): *Namenforschung. Ein internationales Handbuch zur Onomastik 2*. Berlin/New York, 1996, blz. 1228-1232.
 - ✓ Leenders, K.A.H.W. (1996): *Van Turnhoutervoorde tot Strienemonde. Ontginnings- en nederzettingsgeschiedenis van het noordwesten van het Maas-Schelde-Demergebied (400-1350). Een poging tot synthese*. Zutphen, 1996.
 - ✓ Leys, O. (1965): De eigennaam als linguïstisch teken. In: *Mededelingen van de Vereniging voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor Naamkunde te Amsterdam* 41 (1965), blz. 1-81. Tevens verschenen als Bijlage 60 in de reeks *Onomastica Neerlandica*.
 - ✓ Leys, O. (1976): Sociolinguïstische aspecten van de persoonsnaamgeving. In: *Naamkunde* 8 (1976), blz. 137-158.
 - ✓ Leys, O. (1979/1989): Was ist ein Eigenname? Ein pragmatisch orientierter Standpunkt. In: *Leuvense bijdragen* 68 (1979), blz. 61-86. Tevens verschenen in: F. Debus en W. Seibicke (red.): *Reader zur Namenkunde*, Bd. I. Hildesheim/Zürich/New York, 1989, blz. 143-165.
 - ✓ Lindemans J. (1940-1954). *Toponymische verschijnselen geografisch bewerkt*. (Nomina geographica flandrica, Studiën V, 1, 2, 3). Brussel, 1940-1954.
 - ✓ Lindemans, J. (1944): *Bijdragen tot de geschiedenis en de beteekenis van de Vlaamsche persoonsnamen, 1e reeks*. Turnhout, 1944.
 - ✓ Lindemans, J. (1946): Op zoek naar methode bij de studie van de familienamen. In: *Verslagen en mededelingen van de koninklijke Vlaamsche academie voor taal- en letterkunde* (1946), blz. 23-42. Afzonderlijk verschenen in *Onomastica Neerlandica*, Bijlage 22. Leuven, 1947.
 - ✓ Loon, J. Van (1980): Morfeemgeografie van de Nederlandse herkomstnamen. In: *Naamkunde* 12 (1980), blz. 137-174.

- ✓ Loon, J. Van (1981): *Bijdrage tot de morfemgeschiedenis en -geografie der Nederlandse toenames*. Kortemark-Handzame. 1981.
- ✓ Loon, J. Van (1996): Familiennamengeographie und -morphologie. In: E. Eichler et al. (red.): *Namenforschung. Ein internationales Handbuch zur Onomastik 2*. Berlin/New York, 1996, blz. 1153-1163.
- Maas, L.H. en A.H.G. Schaars (red.) (1996): *Overderij- en veldnamen in Vorden, verzameld door R. Kater, J. van den Broek en B. Barge*. Doetinchem, 1996.
- ✓ Man, L. De (1956): *Vondelingen en hun naamgeving*. (Anthroponymica 7). Leuven/Brussel, 1956. Ook verschenen in: *Mededelingen van de Vereniging voor Naamkunde* 30 (1954), blz. 54-78 en 32 (1956), blz. 15-47.
- ✓ Mansion, J. (1935): *De voornaamste bestanddelen der Vlaamsche plaatsnamen*. (Nomina geographica flandrica, Studiën III). Brussel, 1935.
- ✓ Marynissen, A. (1991): Morfosyntactische aspecten van de Belgische familienamen op basis van het "Belgisch repertorium van familienamen". In: *Naamkunde* 23 (1991), blz. 29-79.
- ✓ Marynissen, A. (1994): Limburgse familiennamengeografie. In: *Naamkunde* 26 (1994), blz. 243-301.
- ✓ Marynissen, A. (1995): De atlas van familienamen in het Nederlandse taalgebied. In: *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie* 67 (1995), blz. 139-171.
- ✓ Marynissen, C. (1986): *Hypokoristische suffixen in Oudnederlandse persoonsnamen inz. de -z- en -l-suffixen*. (Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, reeks VI, nr. 115). Gent, 1986.
- ✓ Meertens, P.J. (1947): *Zeeuwse familienamen*. Nardun, 1947.
- ✓ Meertens, P.J., H. Buitenhuis en E.N. Palmboom (red.) (1963-1988): *Nederlands repertorium van familienamen*. (14 delen). Assen/Zutphen, 1963-1988.
- ✓ Moerman, H.J. (1956): *Nederlandse plaatsnamen. Een overzicht*. (Nomina geographica flandrica, Studiën VII). Brussel, 1956.
- Molemans, J. (1976): *Toponymie van Overpeet*. (Nomina geographica flandrica, Monografieën X). Leuven/Brussel, 1976.
- ✓ Molemans, J. en A. Thiry (1978): *Naamkundig repertorium. Machinale bewerking van de onuitgegeven toponymische documentatie uit Nederlandstalig België (1925-1975)*. Leuven, Instituut voor Naamkunde, 1978. Aangevuld in 1985 (supplement).
- ✓ Molemans, J. (1981): Naamkunde. In: W. De Geest, R. Dirven en Y. Putseys (red.): *Twintig facetten van de taalwetenschap*. (Reeks taal en communicatie, 5). Leuven, 1981, blz. 234-244.
- ✓ Molemans, J. (1988): *Gids bij het historisch nomenclatuuronderzoek*. (Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de provinciën. Miscellanea archivistica 43). Brussel, 1988.
- Molemans, J. en J. Mertens (1984): *Toponymie van Opglabbeek. Met geografisch, historisch en genealogisch onderzoek*. Opglabbeek/Leuven, 1984. Met medewerking van D. Huyghe, E. Paulissen, L. Van Impe.
- Osta, W. Van (1989): De terreinwoorden aard, ort en egert. In: *Naamkunde* 21 (1989), blz. 100-135.
- ✓ Osta, W. Van (1993): Aristoteles heet ARISTOTELES. Over wezen en betekenis van de eigenaam. In: *Naamkunde* 25 (1993), blz. 1-60.
- Osta, W. Van (1994): Lo, looi, looien en verwanten. In: *Naamkunde* 26 (1994), blz. 155-206.
- Osta, W. Van (1996): *Drecht en drecht-namen*. In: *Naamkunde* 28 (1996), blz. 51-77.
- Osta, W. Van (1997): Veen, ven en Peel. In: *Naamkunde* 29 (1997), blz. 31-61.
- ✓ Otten, D. (1992): *Het plaatsnamenboek van de Veluwe. Herkomst en betekenis van de Veluwe plaatsnamen*. Arnhem, 1992.

- ✓ Passen, R. Van (1970): Vondelingen in het Antwerpse in de 16e-19e eeuw. In: *Naamkunde* 2 (1970), 121-153.
- ✓ Rentenaar, R. (1984): *Vernoemingsnamen. Een onderzoek naar de rol van de vernoeming in de Nederlandse toponymie.* (Publikaties van het P.J. Meertensinstituut 5). Amsterdam, 1984¹, 1985².
- ✓ Rentenaar, R. (1995a): Namenforschung in den Niederlanden und in Flandern. In: E. Eichler et al. (red.): *Namenforschung. Ein internationales Handbuch zur Onomastik I.* Berlin/New York, 1995, blz. 52-62.
- ✓ Rentenaar, R. (1995b): Niederländische Namen. In: E. Eichler et al. (red.): *Namenforschung. Ein internationales Handbuch zur Onomastik I.* Berlin/New York, 1995, blz. 778-781.
- ✓ Rentenaar, R. en E. Palmboom (red.) (1988): *De naamkunde tussen taal en cultuur.* (Cahiers van het P.J. Meertensinstituut 1). Amsterdam, 1988.
- ✓ Roelandts, K. (1989): *Expressiviteit en taalverandering. Verzameling opstellen de auteur aangeboden bij zijn zeventigste verjaardag.* (Nomina geographica flandrica, Studiën XIV). Leuven, 1989.
- ✓ Roelandts, K. en P.J. Meertens (1951): *Nederlandse familienamen in historisch perspectief* (Bijdragen en mededelingen der naamkunde-commissie 2). Amsterdam, 1951. Mede verschenen in *Onomastica Neerlandica, Anthroponymica* 4. Leuven/Brussel, 1951.
- ✓ Sanders, E. (1990): *Eponiemen woordenboek. Woorden die teruggaan op historische personen.* Amsterdam, 1990.
- ✓ Sanders, E. (1995): *Geoniemen woordenboek. Woorden die zijn afgeleid van plaatsnamen.* Amsterdam, 1995.
- ✓ Schaar, J. van der (1994): *Woordenboek van voornamen.* (Aula-boeken resp. Aula-pocket 176). Utrecht/Antwerpen, 1964¹, 1983¹³. Verschenen in de reeks Prisma Woordenboeken, Utrecht, 1984¹, 1993⁷. *Spectrum voornamenboek. Samengesteld door dr. J. van der Schaar, bewerkt door drs. D. Gerritzen en dr. J.B. Berns.* Utrecht, 1992¹, 1994⁴.
- ✓ Schönfeld, M. (1950): *Veldnamen in Nederland.* (Mededelingen der koninklijke Nederlandse akademie van wetenschappen, afd. letterkunde n.r. 12, nr. 1). Amsterdam, 1949¹, 1950².
- ✓ Schönfeld, M. (1955): *Nederlandse waternamen.* (Bijdragen en mededelingen der naamkunde-commissie 6). Amsterdam, 1955. Mede verschenen in *Nomina geographica flandrica, Studiën* 6. Brussel, 1955.
- ✓ Sipma, P. (1952-1966): *Fryske nammekunde I. Foar- en skaeinammen* (Fryske Akademy). Drachten, 1952. – II. *Haedstikken út de Fryske toponymy* (Fryske Akademy nr. 276). Drachten, 1966. – III. *Register* door G. Jellema (Fryske Akademy nr. 418).
- Vent, O. de (1991): *De Fochtél.* (Veldnamen van Stellingwarf deel 4). Oosterwolde, 1991.
- Vos, A. De, L. Stockman en M. Devos (1991): *Meetjeslandse plaatsnamen van vóór 1600. Deel II: Het Houtland, Band 1: Aalter.* (Stichting Achiël De Vos). Maldegem, 1991. (bij-eengezant door Achiël De Vos en Luc Stockman, verklaard door dr. M. Devos).
- ✓ Vries, J. de (1962): *Woordenboek der Noord- en Zuidnederlandse plaatsnamen.* (Aula-boeken 85). Utrecht/Antwerpen, 1962.
- ✓ Vries, W. de (1952): *Friese persoonsnamen* (Fryske Akademy XI). Assen, 1952.
- ✓ Willems, K. (1995): Eigennaam en reflectie. In: *Naamkunde* 27 (1995), blz. 151-177.
- ✓ Winkler, J. (1885): *De Nederlandsche geslachtsnamen in oorsprong, geschiedenis en beteeke-nis.* Haarlem, 1885. Herdruk Zaltbommel, 1971.